

1. čs. armádný zbor v bojoch za oslobodenie Československa (1944 – 1945)

Desiatnik Porochnovec na strážii pri hraničnom stípe v priestore Duklianskeho priesmyku

Do bojov pri oslobodzovaní Československa, prebiehajúcich od septembra 1944 do začiatku mája 1945, sa aktívne zapojili príslušníci 1. československého armádneho zboru, ktorý bol sformovaný na území Sovietskeho zväzu. Ich bojová činnosť spojená s oslobodzovaním Československa sa začala 9. septembra 1944, t. j. v deň nasadenia zboru do bojov v Karpatsko-duklianskej operácii a trvala osem mesiacov. Počas tejto doby sa príslušníci zboru zúčastnili na realizácii Karpatsko-duklianskej operácie, ktorá bola súčasťou Východo-karpatskej operácie Červenej armády (8. 9. - 28. 10. 1944), Východoslovenskej operácie (20. 11. - 31. 12. 1944), Západno-karpatskej (12. 1. - 18. 2. 1945), Ostravskej (10. 3. - 5. 5. 1945) a Pražskej operácie (6.5. - 11. 5. 1945). Posledné bojové úlohy príslušníci zboru plnili už po oficiálnej kapitulácii nemeckých vojsk počas likvidácie zvyškov nepriateľských jednotiek v priestore obcí Konice, Boskovice, Svitávka a Letovice 10. mája 1945. Symbolickým zakončením ich bojovej cesty sa stal slávnostný pochod jednotiek 1. čs. armádneho zboru ulicami Prahy dňa 17. mája 1945.

Jednotky 1. čs. armádneho zboru prechádzajúce cez Duklianský priesmyk po jeho dobytí 6.10.1944

Slávnostný pochod jednotiek 1. čs. armádneho zboru na Václavskom námestí v Prahe 17.5. 1945

1. čs. armádny zbor predstavoval najpočetnejšiu zložku československého vojska, ktoré sa sformovalo v zahraničí počas rokov druhej svetovej vojny. Mnohí jeho príslušníci už pred začatím bojov na prístupoch z poľského územia k hraniciam Slovenska v priestore Duklianskeho priesmyku, mali za sebou boje, ktorými prešli pri ukrajinskom Sokolove v marci 1943 v radoch 1. čs. samostatného práporu v ZSSR, či v jednotkách 1. čs. samostatnej brigády od novembra 1943 do marca 1944 na západnej Ukrajine.

Pred zasadením do bojov v Karpatsko-duklianskej operácii do organizačnej štruktúry zboru patrili: 1. čs. samostatná brigáda, 2. čs. samostatná paradesantná brigáda, 3. čs. samostatná brigáda, 1. čs. samostatná tanková brigáda, zborový delostrelecký pluk 5, 1. čs. stíhačací letecký pluk, zborový ženijný a spojovací prápor, rôzne veliteľské, zabezpečovacie a tylové jednotky. V tomto čase bolo v súčasnosti zboru dovedna 16 451 osôb. Z toho bolo 7 852 Čechov (6 927 z nich boli volynskí Česi), 3 326 Slovákov, 4 030 Ukrajincov a Rusínov, 1 243 osôb sa hlásilo k inej národnosti.

Tank T-34 „Jánošík“ tankového práporu 1. čs. samostatnej brigády v ZSSR

Výcvik jednotky 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR

S iniciatívou zasadiť čs. vojenské jednotky sformované v ZSSR do bojov pri oslobodzovaní ČSR už v prvej operácii, počas ktorej sovietske vojská vstúpia na československé územie, prišla čs. exilová vláda v Londýne na jar 1944. Na základe jej návrhu v Dohode o pomere medzi československou správou a sovietskym najvyšším veliteľom po vstupe sovietskych vojsk na československé územie z 8. 5. 1944 bolo zakotvené, že čs. vojsko, ktoré sa pri vstupe Červenej armády na územie ČSR bude nachádzať v jej zostave, bude ihneď použité na československom území. Pred koncom júla 1944, po predchádzajúcich žiadostiach náčelníka čs. vojenskej misie v ZSSR gen. Heliodora Píku na zasedenie čs. jednotiek do bojov o prechod cez karpatské priesmyky na Zakarpatskú Ukrajinu, veliteľa 1. ukrajinského frontu o zasedenie zboru do bojov o hranice a územie ČSR požiadal veliteľ 1. čs. armádneho zboru gen. Jan Kratochvíl. O niečo neskoršie, 10. augusta 1944, v súvislosti s prípravami povstania na Slovensku gen. H. Píka sovietske velenie požiadal, aby venovalo pozornosť situácii na Slovensku a v prípade, že sa rozhodne uskutočniť útočnú operáciu smerujúcu na jeho územie, boli do nej zasadené aj jednotky 1. čs. armádneho zboru.

Veliteľ 1. čs. samostatnej brigády gen. L. Svoboda podáva hlásenie veliteľovi 1. čs. armádneho zboru gen. J. Kratochvílovi

Presun jednotky 1. čs. samostatnej brigády s bojovou zástavou v priestore ukrajinských Černovic

Po vzniku Slovenského národného povstania a žiadostiach čs. predstaviteľov o poskytnutie pomoci povstaniu, sovietske velenie rozhodlo o uskutočnení Karpatsko-duklianskej operácie. V zostave vojsk 38. armády 1. ukrajinského frontu bol do nej zasadený aj 1. čs. armádny zbor. Podľa pôvodného zámeru zbor mal byť ako druhý sled armády na druhý deň operácie zasadený do prielomu nepriateľskej obrany a útočiť na smere hlavného úderu armády k Duklianskemu priesmyku a Prešovu. Už na konci tretieho dňa operácie jeho jednotky mali na území Slovenska ovládnuť priestory obcí Jurkova Vola a Nižný Svidník. Pod velením gen. J. Kratochvíla (od 10.9.1944 pod velením gen. L. Svobodu) 1. čs. armádny zbor začal túto úlohu plniť bez 1. čs. stíhacieho leteckého pluku a 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády. 1. čs. stíhací letecký pluk sa mal presunúť na povstalecké územie Slovenska. 2. čs. samostatná paradesantná brigáda sa sústreďovala v priestore Przemysla a do bojov v Karpatsko-duklianskej operácii bola nasadená od 11. do 19. 9. 1944 v zostave 67. streleckého zboru, na ľavom krídle 38. armády. Po stiahnutí z frontu bola od 20. 9. sústredená v priestore Krosna, kde sa pripravovala na letecký presun na povstalecké územie.

Presun jednotky 1.čs. armádneho zboru v lesoch na duklianskom bojisku

Delostrelci 1. čs. armádneho zboru v palebnom postavení

Terén duklianskeho bojiska poskytoval značné výhody brániacim sa nemeckým vojskám a ich velenie ho dokázalo využiť na účelné vedenie ohniskovej obrany dominujúcich výšín, ako aj na organizovanie prekvapujúcich protiútokov. Potvrdzoval to priebeh úporných bojov príslušníkov 1. čs. armádneho zboru najmä o kótu 534 (11. - 19. 9. 1944), Hyrowu horu (22. - 25. 9. 1944), ale aj v priestore Barwinka a Zyndranowej (30. 9. a 1. 10. 1944). Prekonať obranu nemeckých vojsk pred Duklianskym priesmykom a definitívne vstúpiť na územie Slovenska sa im, v súčinnosti s jednotkami 67. streleckého zboru a 31. tankového zboru, podarilo až v ranných hodinách 6. októbra. V priebehu toho istého dňa oslobodili obec Vyšný Komárnik a postúpili k severnému okraju Nižného Komárnika. Nemenej náročné boje zvädzali aj po prechode cez Duklianský priesmyk, keď sa pokúšali prelomiť obranu protivníka opierajúcu sa o hory Javíra, Hrabov a Obšár. Do konca Karpatsko-duklianskej operácie postúpili na čiaru: južný okraj Korejoviec - južný okraj Vyšného Komárnika.

Veliteľ 1. čs. armádneho zboru gen. L. Svoboda so sprievodom na Duklianskom priesmyku

Vojaci 1. čs. armádneho zboru v ZSSR priviezli chlieb obyvateľom v Čertižného

V prvej polovici novembra 1944 sa jednotky 1. čs. armádneho zboru bez úspechu pokúšali preniknúť k Hunkovciam. Potom, až do 25. novembra, v súčinnosti so sovietskymi jednotkami bojovali o prekonanie obrany protivníka v priestore Obšáru a okolitých výšín. Tieto boje už prebiehali v čase, keď vojská 4. ukrajinského frontu uskutočňovali Východoslovenskú operáciu. V dňoch 26. - 28. novembra 1. čs. zbor prenasledoval ustupujúce nepriateľské jednotky na smere Bodružal, Gribov, Vislava, Stročin a pozdĺž cesty Bodružal - Miroľa - Bukovce - Stropkov. K večeru 27. novembra 1. brigáda dosiahla Stročin a na svitaní dňa 28. novembra 3. brigáda mesto Stropkov. Prekročiť rieku Ondavu z chodu sa ale jednotkám 1. čs. armádneho zboru nepodarilo a na začiatku decembra prešli do obrany, ktorá sa k 7. decembru 1944 tiahla v dĺžke 25 km pozdĺž Ondavy od Breznice až k Nižnému Orlíku. Na začiatku poslednej dekády decembra sa úsek obrany 1. čs. armádneho zboru rozšíril k Vápeníku a 2. januára 1945 až poľskej obci Ciechania, čím dosiahol dĺžku 36 km.

Na duklianskom bojisku

Presun do prednej línie

V obrane pri rieke Ondave jednotky 1. čs. armádného zboru zotrvali do začiatku druhej polovice januára 1945. Medzitým, dňa 18. decembra 1944, dostal veliteľ delostrelectva zboru rozkaz presunúť päť delostreleckých plukov do priestoru poľského Jasla. Tam sa v rámci 38. armády 15. januára 1945, spolu s 1. tankovým práporom 1. čs. samostatnej tankovej brigády, podielali na prielome nemeckej obrany. Počas pôsobenia jednotiek zboru v obrane pri rieke Ondave došlo k jeho personálnemu posilneniu. Od 1. novembra 1944 do 15. januára 1945 zo Zakarpatskej Ukrajiny, zo sovietskych zajateckých táborov, zo Slovenska a z partizánsky oddielov prišlo dovedna 8 070 mužov. Prebiehal výcvik jednotlivcov i jednotiek zasadených v obrannej zostave, v rámci brigád vznikli výcvikové strediská, v ktorých sa uskutočňoval výcvik nových príslušníkov zboru, pri štábe zboru boli zriadené dôstojnícke školy pre pechotu, delostrelectvo, spojovacie a ženijné jednotky, pri veliteľstve ženijného práporu vznikla poddôstojnícka škola. Na začiatku druhej polovice januára 1945 narástol počet príslušníkov zboru na 20 000.

Nemecká kolóna v obci Radoma

Na delostreleckej pozorovateľni

Po úspešnom rozvinutí útoku vojsk 4. ukrajinského frontu v Západokarpatskej operácii na území Poľska, po 45 dňoch obrany na Ondave, prešiel do útoku aj 1.čs. armádný zbor. Jeho postup 16. januára 1945 začali jednotky 1. brigády na úseku Ciechania - Vyšná Jedľová. Na svitaní dňa 18. januára pechota 3. brigády a prápor samopalníkov tankovej brigády prešli cez rieku Ondavu a začali prenasledovanie nepriateľa: 3. čs. brigáda na smere Nižná Olšava, Vyšná Olšava, Okružle, Kučín, Bardejov a samopalníci na smere Bokša, Štiavnik, Rovné, Zborov. Počas 19. januára prešla do prenasledovania ustupujúcich jednotiek protivníka aj 1. čs. samostatná brigáda, a to smerom na Zborov. Bardejova a Zborova sa jednotky zboru zmocnili v noci z 19. na 20. januára 1945. Pretože smer ich ďalšieho postupu viedol na územie Poľska, 20. januára dostal veliteľ 1. zboru gen. L. Svoboda rozkaz veliteľa 1. gardovej armády sústrediť do svitania 22. januára jednotky zboru v priestore západne od Prešova. Súčasne 1. čs. armádný zbor prešiel do podriadenosti 18. armády gen. A. I. Gastiloviča, s úlohou postupovať pozdĺž cesty vedúcej na Spišské Podhradie a Levoču.

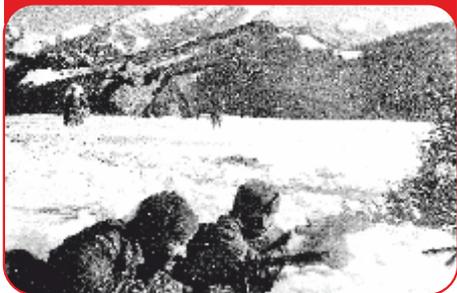
Ustupujúca nemecká jednotka prechádza cez Bardejov

Veliteľ 1. čs. armádného zboru gen. L. Svoboda s vládny delegátom pre oslobodené územie F. Nēmcom v oslobodenom Zborove

Dňa 22. januára 1945 pechota 1. čs. zboru nadviazala dotyk s nepriateľom na čiare Štefanovce - Široké - Víťaz, na úpätí horského masívu Branisko. Po bojoch trvajúcich tri dni, 25. januára vyvrátila obranu protivníka na svahoch západne od Vyšného Slavkova i na hrebeni Braniska a zbor prešiel do jeho prenasledovania: 1. brigádou na smere Vyšný Slavkov - Kežmarok, 3. brigádou na smere Široké - Spišské Podhradie - Levoča. Jednotkám 3. čs. brigády sa v súčinnosti s 24. streleckou divíziou podarilo v noci na 27. januára zmocniť Levoče a večer toho istého dňa jednotky 1. brigády obsadili Kežmarok. V nasledujúcich dňoch jednotky zboru prešli po južných úbočiach Vysokých Tatier, oslobodili Važec a prenasledovali nepriateľa v smere na Východnú a Liptovský Hrádok. Na konci januára narazili na vopred silno vybudované obranné postavenie nepriateľských vojsk severovýchodne a východne od Liptovského Mikuláša. Ich pokusy o jeho prelomenie a ovládnutie Liptovského Mikuláša uskutočnené v dňoch 3., 5., 12. a 13. februára, boli neúspešné a v polovici februára 1945 prešiel zbor do obrany.

Samopalníci 1. čs. armádneho zboru v boji vo Vysokých Tatrách

Presun delostrelcov v priestore Vysokých Tatier

Nový útok na Liptovský Mikuláš sa začal 3. marca. 24. strelecká divízia sa zmocnila Liptovského Mikuláša, zatiaľ čo jednotky 1. čs. armádneho zboru ovládli Trstené a Bobrovec. V ten istý deň však nepriateľské jednotky prešli do protisečí, ktoré pokračovali aj v nasledujúcich dňoch. V ich dôsledku boli jednotky zboru prinútené ustúpiť z Bobrovca i z Trsteného. Dňa 9. marca veliteľ 18. armády nariadil prerušiť útočné akcie, preskupiť jednotky a prejsť do dočasnej obrany. 1. čs. armádny zbor mal pritom vystriedať jednotky 24. streleckej divízie v Liptovskom Mikuláši jednotkami 1. brigády. Po vystriedaní, počas 10. marca a do večera dňa 11. marca 1. brigáda odrážala nepriateľské pokusy o dobytie mesta. Potom ho však bola prinútená opustiť. O úpornosti bojov svedčí, že len od 3. do 11. marca nemecké jednotky uskutočnili až 64 protisečí. S ohľadom na situáciu jednotiek 1. zboru veliteľ 18. armády rozhodol o ich prechode do obrany. Medzitým, na začiatku februára 1945, Slovenská národná rada vyhlásila na oslobodenom území mobilizáciu. Počet príslušníkov zboru do 30. marca narástol na 30 532 a do 15. apríla na 36 692.

Príslušníčka 1. čs. armádneho zboru rotná Marie Pánková

Presun dela do palebnej pozície pri Smrečanoch

Rovnošaty príslušníkov 1. československého samostatného polného práporu v ZSSR

- vojak v cvičnej rovnošate
- rotmajster v zimnej cvičnej rovnošate
- dôstojník v zimnej polnej rovnošate

Rovnošaty príslušníkov 1. československej samostatnej brigády v ZSSR

- vojak v zimnej rovnošate
- major v služobnej rovnošate
- desiatnička v letnej rovnošate

Rovnošaty príslušníkov

1. československej zmiešanej leteckej divízie

- poručík letectva

2. československej paradesantnej brigády v ZSSR

- slobodník výsadbár

1. československej tankovej brigády v ZSSR

- štábný práporčík tankista

Rovnošaty príslušníkov

1. československého armádneho zboru v ZSSR

- vojak

- štábný kapitán

- divízny generál

← Bojové zástavy čs. jednotiek v ZSSR - líc

Bojová zástava 1. čs. samostatného práporu v ZSSR →

← Bojová zástava 3. čs. samostatnej brigády v ZSSR

Bojová zástava 4. čs. samostatnej brigády 1. ČSAZ v ZSSR →

← Bojová zástava 1. čs. tankovej brigády v ZSSR

Bojová zástava 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR →

Československá medaila
Za chrabrost před nepřítelem 1940

Československý
vojnový kříž 1939

Výrazný nárast počtu príslušníkov zboru umožnil nielen doplniť existujúce, ale aj vytvoriť nové jednotky - v prvej polovici februára sa sformoval 4. čs. samostatná brigáda, po prechode cez front sa ako pešia zreorganizovala 2. čs. paradestná brigáda, v rámci 3. brigády sa sformoval 6. peší prápor, vznikol stavebný cestný prápor a prápor lyžiarov. Už predtým, 25. januára 1945, sa skončilo formovanie 1. čs. zmiešanej leteckej divízie a vo februári bola ľuďmi i bojovou technikou doplnená 1. čs. samostatná tanková brigáda. Záverečné boje o Liptovský Mikuláš začali 30. marca 1945. Ich priebeh výrazne ovplyvnil postup 17. gardového streleckého zboru údolím Oravy na juh, do tyla nemeckých vojsk bojujúcich v priestore Liptovského Mikuláša, ktoré tým boli prinútené začať v noci z 3. na 4. apríla ústup. Jednotky 1. čs. armádneho zboru prešli do útoku, v spolupráci s 24. streleckou divíziou prelomili obranu protivníka severne a južne od Váhu a ráno 4. apríla vstúpili do Liptovského Mikuláša.

Lietadlá 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR na polnom letisku v poľskej Porembe

Jednotky 1. čs. armádneho zboru v oslobodenom Liptovskom Mikuláši

V ranných hodinách 5. apríla jednotky 1. čs. armádneho zboru vnikli do Ružomberka, po oslobodení ktorého mali postupovať pozdĺž toku rieky Váh smerom na Žilinu. Narazili však na silný odpor protivníka, opierajúceho svoju obranu o hrebene Veľkej a Malej Fatry. Od 6. apríla viedli vyčerpávajúce boje o prechody cez Veľkú Fatru na Turčiansky Sv. Martin a na Vrútky, južne od Váhu. Do večera 7. apríla jednotky 4. brigády v priestore hory Magura prekročili hlavný hrebeň Veľkej Fatry prenikli k Nolčovu a Podhradiu. 8. apríla 1. brigáda obsadila Krpelany a spolu s 3. brigádou oslobodili Kralovany. Pokusy jednotiek zboru o hlbší prienik do nepriateľskej obrany v dňoch 9. a 10. apríla nepriniesli úspech. Situáciu zmenil obchvatný manéver 4. čs. samostatnej brigády na smere od Sklabine cez Dražkovec na Turčiansky Sv. Martin, do ktorého československé jednotky vstúpili ráno 11. apríla, takmer súčasne s jednotkami rumunskej 18. pešej divízie, ktorá prenikla k mestu od juhu - od Slovenského Pravna a Mošoviec. V rovnakom dni jednotky 1. a 3. brigády ovládli Sučany, Turčianske Kľačany, Priekopu a Vrútky.

Vojaci 1. čs. armádneho zboru v horách pri Železnom

Delostrelecká pozorovateľňa na vrchu Úplaz

12. apríla sa jednotkám zboru podarilo preniknúť na západné svahy Malej Fatry. Potom ale boli zastavené protiútokmi protivníka v priestore hory Grúň a Polom, a čiastočne aj zatlačené späť. Úspech nepriniesol ani útok údolím Váhu, kde jednotky zboru narazili na silný odpor v priestore Dubnej Skaly. Opakované útoky na oporné body nepriateľských jednotiek neboli úspešné a preto v polovici apríla bol útok 1. čs. armádneho zboru zastavený. V nasledujúcich dňoch došlo k preskupeniu jednotiek a k premiestneniu časti delostrelectva na horské vrcholy. V druhej polovici apríla prebiehali ťažké boje v priestore Polomu, Úplazu a Minčolu. Dobytie vrcholu Polomu 22. apríla jednotkami 4. brigády otvorilo jednotkám zboru cestu po severozápadných svahoch Malej Fatry k Strečnu. 26. apríla údolím potoka Varínka zo severovýchodu prenikli k Váhu jednotky sovietskeho 17. gardového streleckého zboru. V tom istom dni jednotky 1. čs. armádneho zboru prekonali obranu protivníka v priestore Strečna. Nemecké jednotky ustúpili do obranných postavení na prístupoch k Žiline.

Pomoc civilného obyvateľstva pri doprave stravy a munície do pozícií jednotiek 1. čs. armádneho zboru na horskom hrebene

Veliteľ 1. čs. armádneho zboru gen. K. Klapálek (tretí sprava) s podriadenými veliteľmi na hrebene Malej Fatry

V dňoch 27. a 28. apríla sa jednotky zboru sústredili na prekonanie nemeckej obrany na čiare na čiare na čiare Mojšova Lúčka - Trnové - Višňové - Turie - údolie Rajčanky a bezprostredne pred Žilinou od Váhu k Bytčici a Bánovej. 3. brigáda po oslobodení Strečna obsadila Mojšovu Lúčku a zaujala postavenie medzi touto obcou a Trnovým. 4. brigáda postupovala od Stráňav a 1. brigáda dosiahla 29. apríla obce Višňové a Turie. V noci z 29. na 30. apríla nemecké jednotky zo Žiliny ustúpili a v meste nechali len slabšie sily na krytie ústupu. Jednotky 3. brigády prešli do útoku, v dopoludňajších hodinách 30. apríla, spolu so sovietskymi jednotkami útočiacimi od Budatína, mesto oslobodili a do večera dosiahli priestor Dolného Hričovca, Hričovského Podhradia, Dolného Podhradia, Dolnej Hlbokej a Hrabovej. 1. brigáda prenasledovala ustupujúceho protivníka smerom na Rajecké Teplice, Zbyňov, Súlov, Jablonové a k večeru 30. apríla prenikla do priestoru Predmier - Maršová. 4. brigáda postupovala smerom na Rajec, Prečín a Považskú Bystricu. Ku koncu dňa 30. apríla dosiahla priestor Vrčižer - Považská Bystrica.

V palebnom postavení na horskom hrebene

Delostrelci 1. čs. armádneho zboru na presune

Do večera 30. apríla všetky tri pešie brigády 1. čs. armádneho zboru prenikli na východný breh Váhu. Jeho prechod začali s pomocou improvizovaných prostriedkov už v noci na 1. mája. Zborovému ženijnému práporu sa pri Veľkej Bytči podarilo na západný breh Váhu prepraviť časť jednotiek 3. brigády, ktoré toto mesto oslobodili ráno 1. mája. Takmer v rovnakom čase jednotky 4. brigády oslobodili Púchov. 1. mája zborový ženijný prápor postavil pri Považskom Podhradí pontónový most a 2. mája v súčinnosti so sovietskymi ženistami dokončil stavbu mostu pri Veľkej Bytči. Vďaka tomu sa v krátkom čase podarilo cez rieku Váh prepraviť hlavné sily zboru, ktoré pokračovali v prenasledovaní nepriateľských jednotiek. 3. brigáda, na pravom krídle zboru, postupovala od Veľkej Bytče cez Štiavnik a vrcholy Javorníkov do údolia Hornej Bečvy pri Malých a Veľkých Karloviaciach. 1. brigáda, v strede zostavy zboru, postupovala od Veľkej Bytče cez Štiavnik a Papradno do údolia Hornej Bečvy pri Hrozienskej a 4. brigáda, na ľavom krídle zboru, smerovala od Považského Podhradia cez Dolnú Marfkovú do údolia Hornej Bečvy pri osade Bařiny.

Pontónový most cez Váh pri Považskom Podhradí

Vojaci 1. čs. armádneho zboru počas presunu v Javorníkoch

Ako prvá prenikla 2. mája cez Javorníky na Moravu 4. brigáda. Na druhý deň jej jednotky oslobodili Ústí. Jednotky 3. brigády 3. mája oslobodili Veľké Karlovice a Nový Hrozenkov. Časť síl 1. a 4. brigády zasiahla 4. mája do povstania vo Vsetíne, ktorý bol v tom istom dni oslobodený. 5. mája sa jednotky 4. brigády zmocnili Ratiboře a Hostálkovej. 1. brigáda útočila smerom na Holešov. Do konca Ostravskej operácie tak hlavné sily 1. čs. armádneho zboru postúpili do priestoru západne od Vsetína a k Přilukám.

Počas Ostravskej operácie na poľskom území a pri oslobodzovaní Ostravska od 24. marca zasiahli do bojov aj jednotky 1. čs. samostatnej tankovej brigády a od 14. apríla aj jednotky 1. čs. zmiešanej divízie. Tanková brigáda po oslobodení Ostravy (30. 4. 1945) prenasledovala nemecké jednotky smerom na Fulnek, ktorý dosiahla 6. mája 1945. Jej posledný boj sa odohral o dva dni neskoršie pri Litovli a potom nasledoval jej presun do Prahy. Letci 1. čs. zmiešanej leteckej divízie od nasadenia do Ostravskej operácie do konca vojny vykonali 567 vzletov, ktoré dovedna trvali 515 hodín.

Jednotka 1. čs. samostatnej brigády pri prechode cez Javorníky na Moravu

Dekorovanie bojovej zástavy 1. čs. samostatnej tankovej brigády

Posledné boje jednotiek 1. čs. armádneho zboru pri oslobodzovaní Československa sa uskutočnili počas Pražskej operácie Červenej armády. V priebehu jej prvého dňa, 6. mája, oslobodili Holešov a Bystřici pod Hostýněm. V nasledujúcom dni narazili na silný odpor protivníka pri osade Břest, ktorý zlomili 8. mája. Vo nočných hodinách 8. mája sa príslušníci zboru dozvedeli podpísanú bezpodmienečnú kapituláciu Nemecka. No ich bojové nasadenie pokračovalo až do 10. mája, počas ktorého brali do zajatia roztrúsenú skupinu nepriateľských vojakov v priestore Konice - Boskovice - Svitávka - Letovice. 11. mája sa jednotky zboru začali presunovať do Prahy, okrem jednotiek 2. čs. paradestantnej brigády, ktorá dostala rozkaz zabezpečiť južné hranice Slovenska od Čopu po Bratislavu. 17. mája jednotky zboru vykonali slávnostný pochod ulicami Prahy. Symbolicky tým zavŕšili bojovú cestu československého vojska sformovaného v rokoch 2. svetovej vojny na území Sovietskeho zväzu, počas ktorej sa podieľalo na oslobodzovaní Ukrajiny, Poľska a Česko-slovenska.

Presun jednotky zborového delostreleckého pluku

Praha, 17. máj 1945

Nábor dobrovoľníkov po prekročení hraníc Slovenska a mobilizácia prebiehajúca na postupne oslobodzovanom území ČSR v hraniciach z roku 1938, umožnili, že do začiatku druhej polovice mája 1945, t. j. do reorganizácie zboru na armádu, nastúpilo do jeho bojových útvarov, výcvikových jednotiek, škôl a tylových zariadení 74 148 osôb. Z toho bolo 67 799 Slovákov (91,43 %), 5 349 Rusínov a Ukrajincov (7,22 %) a 1 000 Čechov (1,35 %). Z uvedených 67 799 Slovákov bolo do bojových súčastí zboru do konca vojny zaradených 49 299 a na oslobodenom území - vo výcvikových zariadeniach a strážnych jednotkách - zostalo 18 500.

Súhrnné straty československého vojska sformovaného na území Sovietskeho zväzu, počínajúc bojom pri Sokolove, zahŕňajú 15 115 osôb, z toho padlo, zomrelo a bolo nezvestných 3 942 a 11 173 ranených. Z celkového počtu uvedených strát takmer 93 % predstavujú straty 1. čs. armádneho zboru, ktoré utrpel pri oslobodzovaní Československa, počas ktorého jeho jednotky oslobodili vyše 450 dedín a miest.

V uliciach Prahy

Padlí v boji. Pôvodný cintorín 1. čs. armádneho zboru na Dukle

Hodnotiac podiel 1. čs. armádneho zboru na oslobodení Československa, dva dni pred slávnostným pochodom jeho jednotiek ulicami Prahy, predseda vlády Zd. Fierlinger v liste adresovanom gen. K. Klapálkovi napísal: „... Vaše bojové zástavy sa pokryli slávou vďaka Vášmu vojenskému umeniu, Vašej statočnosti a sebaobetavosti. Mnohí z Vás boli vyznamenaní vysokými sovietskymi i československými radmi a medailami. Prebojovali ste si cestu do vlasti s pomocou Červenej armády od pamätnej bitky pri Sokolove, cez Kyjev, Bielu Cerkev, Žaškov po Duklu. Zúčastnili ste sa po boku Červenej armády oslobodenia Slovenska a Moravy. Vyhnali ste nemeckých votrelcov z mnohých miest a dedín na Slovensku a Morave. Oslobodili ste na území vlasti mestá Zborov, Bardejov, Levoču, Kežmarok, Poprad, Liptovský Sv. Mikuláš, Ružomberok, Turčiansky Sv. Martin, Vrútky, Žilinu, Vsetín, Hulín, Kroměříž, Prostějov. ... Váš hrdinský boj si vyžiadal mnohé obete. Vláda sa skláňa v úcte pred Vašími padlými hrdinami, ktorí položili svoje životy za slobodu vlasti...“

Tank 1. čs. samostatnej tankovej brigády v uliciach Prahy 17. 5. 1945

Slávnostný pochod v Prahe 17. mája 1945

Pamätník príslušníkom 1. Československého armádneho zboru pred vojenským cintorínom v Duklianskom priesmyku

Vstup do areálu vojenského cintorína 1. Československého armádneho zboru pri Liptovskom Mikuláši na kóte 748 Háj Nicovô

Zdroj foto: Vojenský historický archív Bratislava a Vojenský ústredný archív - Vojenský historický archív Praha
Vojenské dejiny Československa - IV. diel, Naše vojsko, Praha 1988

Autor: Doc. PhDr. Jozef Bystrický, Csc. - Vojenský historický ústav Bratislava
Sponzor 2. vydania: Mesto Trenčín · Trenčiansky samosprávny kraj
Grafická úprava: Erika Cibulková
Vydala: ZO SZBP Trenčín 1

